

Arxiu Històric de l'Hospitalet.
C/Joan Pallarès s/n.
08901- L'Hospitalet.

Persona entrevistada: Mariana Subirana Piñol.

Data: 23-12-2008.

Projecte: **Fàbrica Godó i Trias.**

Entrevistadora: Cristina Propios.

Durada: 90 minuts.

Signatura: Ot13

CARA A:

Estem aquí amb la senyora Mariana Subirana. Ella directament no ha treballat a la fàbrica Godó i Tries però ha treballat el seu avi.

L'avi, la seva filla que era la meva tia, el meu pare que era el seu fill, la meva mare, la germana de la meva mare... Aquesta va treballar des de que tenia vuit anys allà, a les cinc del matí anava amb el fanalet, vivia al carrer Toledo de Sants. I la meva mare ja era més grandeta. Anaven a les cinc del matí amb el fanalet per la Bordeta, la Riera, l'Aprestadora, fins allà a baix, fins arribar a la fàbrica.

El meu pare hi va treballar de fuster però hi havia un senyor que treballava allà, el seu fill també treballava de fuster amb ell i com que era encarregat i l'altre no ho era li anava fent la vida impossible i el meu avi va dir: "Mira, per no buscar raons..." I no va treballar gaire allà, però va treballar de fuster.

La seva família d'on és originària? Eren tots de l'Hospitalet?

Tots són catalans.

De l'Hospitalet?

Sí. La meva tia que et parlava abans, ha mort el dia 10 d'agost d'aquest any, cent anys tenia.

I havia nascut a l'Hospitalet?

No, el que havia nascut a l'Hospitalet és el meu marit.

I ells d'on eren, d'algun poble de Catalunya?

L'àvia és de Tarragona i el meu avi de Guimerà, Lleida.

I com van arribar a l'Hospitalet?

Allà cadascú vivia del terreny que tenia, però clar, van començar a tenir fills i repartint va quedar poc terreny i per la misèria van anar a Manresa, el meu avi ja va néixer a Manresa.

Allà a Manresa hi havia una tenda petita d'un matrimoni ja gran que es va jubilar i li van dir: "Queda-t'ho amb els teus fills". El meu besavi va dir: "No t'ho puc pagar". "No cal". Venien carbó de foc, de pedra, d'alsina, escombres... Diu: "Tu vas fent i a mida que vagis fent m'ho vas pagant". Llavors ell deia que era el gran de la segona remesa, van començar a tenir fills.

Quan ell va néixer la germana gran va tenir una criatura i llavors quan la mare o la filla se n'anaven donaven als dos... Perquè ara ens queixem de que fan les obres i hem de fer "transbordos" i és molt pesat però llavors amb vuit anys de bona matí anaven amb el fanalet. La filla del meu avi va tenir una criatura, que encara tenen la casa al carrer Vallparda que està mig derrumbada, i anava avall, avall, avall fins Aprestadora. Llavors el carrilet passava per sota i ara no me'n recordo si era una dona o un home, que com que feia tard va voler passar, venia el tren i el va matar, i ella ho va veure, estava en estat i va perdre la criatura. Aquesta al final es va suïcidar. És trist però va passar així...

A mida que van anar fent carrers, la Gran Via i tot això, van anar tallant trosos i ha quedat una misèria del que era la fàbrica originàriament. El meu avi era encarregat.

I el seu avi quan arriba a l'Hospitalet ja comença a treballar a la fàbrica? A quin any arriba?

Em sembla que ell era de Sallent, em sembla que va néixer a Monistrol i després se'n va anar a Sallent...

(Es queden mirant fotos...)

En aquesta fàbrica que veiem al seu avi de petit...

És allà on li diuen el "mal pas" a Sallent. La fàbrica encara hi és, però és com les fàbriques d'aquí que han posat tallers a dins, i estava la fàbrica i no hi havia ni "cera", ja passava la via del tren, i li deien el "mal pas" perquè quan sortien havien de mirar, i encara em sembla que li diuen així...

El meu avi va néixer al 1860, Macià Subirana.

I ell quan arriba a l'Hospitalet ja comença a treballar a la fàbrica Godó i Tries?

Em sembla que sí que va venir directament a treballar aquí, perquè sempre havia treballat aquí després... Era casat de segones, perquè es va morir la dona, té dos fills amb la primera i amb la segona va tenir al meu pare primer i després aquesta tia que també va treballar a la fàbrica. No havia anat mai a col·legi, i el van fer encarregat aquí i va plegar d'encarregat per vell ja. L'amo es veu que estava content d'ell i li va dir que si anava cada setmana li donaria dos pessetes i no sé si li va fer vergonya o què i no va anar-hi mai a buscar les dos pessetes, perquè abans no n'hi havia "retiro".

Vols dir quan ja va plegar?

Sí, devia ser que ja no podia treballar, i li va dir: "Si vens cada setmana et donaré dos pessetes". Que llavors dos pessetes eren bastant.

Se'n recorda més o menys quan va deixar de treballar el seu avi, quan va deixar de ser encarregat?

No ho sé, quan va morir jo tenia dos anys, vaig néixer al 29, al 31 devia morir. Llavors ell tenia 62 anys... El meu pare va néixer al 1900 i ell sempre deia que el seu pare el va tenir quan tenia 40 anys.

I quan va arribar a l'Hospitalet coneixia alguna persona per entrar a la fàbrica?

No, la que coneixia era la meva mare, que vivia a Sants, i van ser veïns, aquests avis amb els altres avis, es van conèixer de petits. Llavors el meu pare se'n va anar a França i va estar deu anys i des d'allà va escriure a la meva mare per si es volia casar amb ell, i de l'Hospitalet se'n van anar a viure al carrer Badal... Després van anar al carrer Bassegoda.

Llavors va escriure a la meva mare per si es volia casar amb ell, com que de petits havien jugat, però de grans ja no s'havien vist...

Era encarregat de tot el personal o...?

Crec que era l'encarregat de les dones, perquè en aquesta fotografia està ell amb les dones i aquí està amb els homes però crec que era de les dones...

I del seu avi pot explicar com treballava, quina feina feia?

Jo només sé que era encarregat. I la meva tia era teixidora i va treballar fins bastant gran.

Dels horaris que feia el seu avi...?

A la fàbrica Godó i Tries li deien les Sangoneres és una bèstia que viu a l'aigua que és com un cargol sense crosta i antigament quan treballaven l'arrós se'ls hi enganxava a les cames i els hi xuclava la sang i fins que no està plena no es desenganxa, no pots desenganxar-la perquè llavors et surt sang. I en deien les Sangoneres perquè els hi feien treballar molt i cobraven molt poc, els hi xuclaven la sang als pobres.

Era una fàbrica molt llarga, continuava per tota la Gran Via, la van anar treient a trosos, no tota de cop, la van retallar a mida que necessitaven el terreny i ara ha quedat aquest trosset.

Parlem de la seva tia, perquè del seu avi diu que era encarregat però no se'n recorda molt. El tipus de feina que feia la seva tia?

Era teixidora.

Sap el procés?

Feia sacs...

Com era la relació a la fàbrica amb altres dones?

No sé, ella era una persona molt reservada, ja et dic que es va suïcidar. Va plegar de treballar quan es va morir la mare, llavors va quedar en una etapa molt fosca i tenia uns terrenys que li van prendre i va quedar encara més fosca. Va agafar una depressió i amb 24 anys es va suïcidar, i al cap de tres mesos ho va fer el marit.

I l'altra tia que va arribar als cent anys?

Aquella va treballar a una fàbrica de la Bordeta, Can Batlló. I la meva mare va treballar a la fàbrica nova, al carrer Badal.

I què feien a la fàbrica nova?

Eren teixidores, la meva mare era de seda i la meva tia em sembla que era de vellut. Va treballar molts anys, l'altra germana també va treballar a la fàbrica nova.

I vostè havia anat a la fàbrica?

A la nova sí, havia entrat varies vegades a dins però a l'altra no. Ara faran pisos de luxe allà.

I a la fàbrica Godó i Tries sap si hi havia més dones que homes treballant?

No ho sé però hi havia moltes dones.

El seu avi al ser encarregat vivia a la fàbrica?

No, no, vivia al carrer Vallparda. Hi havien pobles que sí que tenien la casa i la fàbrica, ell no, sempre va viure al carrer Vallparda.

I recorda alguna conversa o records sobre la relació dels treballadors?

No, això no. L'únic que recordo és això que et deia que es ficaven amb el meu pare perquè com que hi havia un que no era encarregat, no sé què devia ser, i tenia el seu fill i és clar,

volia que el seu fill fos més i es veu que el meu pare treballava més i li rondinava molt, i el meu avi per no barallar-se va dir: “Com que jo mano sobre d’ell...” per no barallar-se va treure al meu pare d’allà.

I el seu pare què feia?

Era fuster.

I sap quines altres feines es feien dintre de la fàbrica?

Llavors vivien al carrer Badal, el meu pare no va arribar a viure mai al carrer Vallparda perquè quan va tenir 20 anys que li va tocar la mili a l’Àfrica, que aquí es van vendre fusell a l’Àfrica i els mateixos fusells mataven als d’aquí. Tinc un oncle que el van matar perquè li van fer una emboscada, li va agafar mal de ventre i va anar a un camp i mentres estava fent les seves feines van matar a tots, i el meu avi va dir: “Ves-te’n a França perquè no et vull veure mort”. I el meu pare se’n va anar a França. Tenia 20 anys i va estar 10 anys... No, devia ser més jove perquè quan es va casar la meua mare tenia 27 i ell 28... Em sembla que va estar vuit anys allà...

(Miren fotos altra vegada...)

Quan era tan petit el seu avi quina feina feia?

Sempre treballava a fàbriques, aquesta era de teixits també però no sé què feia. Sé que li deien mal pas perquè al sortir tenien d’anar “al tanto” perquè passava el tren, a més a més hi ha un tros recte però després hi ha una curva, lo que passa que passava un tren de tant en tant, no n’hi havia molts.

I de la Godó i Tries sap també que hi treballaven nens i nenes?

Segurament, perquè a aquestes fotos hi ha nenes. Abans treballaven de molt petits. Jo tinc 79 anys, poca cosa vaig anar a col·legi perquè vaig tenir que fer de cangur de ma germana i abans dels deu anys ja vaig treballar, vaig començar fent figuretes de fang i ara que tinc el “retiro” faig fang també de hobby; o sigui, vaig començar amb fang i acabaré amb fang.

I les feia per alguna fàbrica o empresa de l’Hospitalet?

Era al carrer Olzinelles, i al cap de dos anys que treballava un dia entrant fang va passar la policia i va entrar i és clar, tot era canalla. Jo llavors no sé si havia fet els onze anys, i em van dir: “Quan vinguin els hi dius que tens 14 anys”. Abans podies treballar amb 14 anys. I em van preguntar: “Tu quina edat tens?” “14 anys”. I aquell home es va posar a riure, devia pensar: “Aquesta no sap el que diu”. Llavors em van treure, van treure totes les petites.

I posaven alguna multa o què feien?

No ho sé. Vaig treballar cent hores, cada migdia feia mitja hora més, i quan vaig plegar em van donar 50 pessetes de les cent hores que havia treballat, i guanyava 15 pessetes a la setmana.

I què podia fer amb 15 pessetes?

No sé, nosaltres això del reciclatge... jo crec que he viscut del reciclatge perquè a casa no tiràvem res, es venien fins els papers, els draps, tot això que ara reciclem anàvem i ens donàvem diners... Teníem un hort, nosaltres no compràvem ni cebes, ni alls, ens ho plantàvem. Teníem un tros de terreny a prop del carrer Sugranyes, era un carrer que no passaven i tiràvem l’orgànic al final de l’hort, ho tapàvem per fer fems i amb allò fèiem els alls, els tomàquets i tot, arbres fruiters, vivíem d’això perquè del que es guanyava...

Ara sí, ara et donen més però encara et prenen més, perquè escolta, és una vergonya que quan es mor algun parent encara et prenen el poc que tens, és gros, eh? Jo estic fatal de treballar tant, per comprar dos pisos, un pel meu fill i l'altre per mi, i ara al morir-se el meu marit Hisenda m'ha agafat tres milions, ara al que no té li donen i al que té li prenen. Perquè aquí ve una dona a fregar de fora, perquè no terobes a ningú d'aquí... Fins ara encara m'ho feia jo però ara ja no puc... I aquesta se'n va un cop al mes a l'Hospitalet, a Sant Josep i diu que li carreguen el carretó de menjar i a mi se'm mor el marit i he de donar tres milions. És una injustícia lo que hi ha ara, no hi ha dret.

I ja et dic, jo encara sóc de les tontes que fan reciclatge i quan vaig a comprar vaig amb una borsa.

A la època de la guerra sap el que va passar amb la fàbrica? Si ha sentit alguna cosa.

Les fàbriques llavors treballaven però moltes no pagaven, et donaven espècies. El meu pare va venir de França i com que no ho coneixien no hi havia feina i quan va venir la guerra és quan va trobar feina a les fàbriques. Llavors un dia et venia amb una llauna de sardines grossa, un altre dia amb un kilo de... però és l'únic que teníem. Això en temps de la guerra, quan va venir en Franco ja va canviar la cosa.

El meu pare va treballar deu anys després de la guerra, que només feia festa els diumenges a partir de les dues, i l'endemà de matí a les set ja se n'anava a treballar.

I a on treballava?

Aquí a Collblanc, a la carretera de Collblanc, en un taller de fusteria, ja no va treballar més a fàbriques. A França sí va treballar a molts "puestos", perquè era fuster i ebenista.

I la seva mare també treballava?

Sí, va treballar 40 anys a la fàbrica nova, de jove després de sortir d'aquí va anar a treballar a la fàbrica nova, després de casar-se va anar dos anys a França i quan va tornar va treballar al mateix "puesto". Va treballar 40 anys a la fàbrica aquesta, feia seda. Primer feia fundes per les caixes de morts i després feia seda, no sé si altres coses.

I havia diferents categories de les dones que treballaven?

Hi havia seda, cotó, hi havia vàries coses, ella treballava a la seda. I la meva tia treballava a Can Batlló i feia vellut.

Saps si havien de tenir alguna formació per utilitzar aquestes màquines?

Jo crec que es devia tenir un aprenentatge al menys, perquè així com ara has d'anar ja sapiguent treballar, abans ja començaves d'aprenenta, primer escombraves, vigilaves i al final quedaves fent lo de les demés.

I els sous de les dones?

Doncs mira, bastant pobres. Quan jo vaig començar a treballar amb 14 anys guanyava 15 pessetes. A lo del fang no recordo què cobrava però als 14 anys cobrava 15 pessetes cada setmana, abans es combrava cada setmana. I la meva mare em sembla que cobrava depén si treia la peça o no, que abans ho feien així. Va treballar no sé si amb 20 telers, molts telers a la vegada, tots eren automàtics i guanyava unes 100 pessetes, a vegades no arribava o passava, depén de la peça que havia de treure.

I tenia bona relació amb els amos de la fàbrica?

Sí, sí, hi havia bastant bona relació. Em sembla que l'amo i l'encarregat vivien a la mateixa fàbrica. A l'entrada hi havia dos pisos, a un vivia l'encarregat i a l'altre no sé, devia ser l'amo i l'encarregat.

I en el cas del seu avi, que era encarregat, la relació amb els amos de la Godó i Tries?

En el moment en que li donaven dos pessetes de voluntat devia ser que s'havia portat bé, no? El que passa que no hi va anar mai, no sé si era per vergonya o què perquè no ho entenc. El meu pare tampoc ho va entendre mai, perquè a vegades ho comentàvem i ho deia, però el meu pare va fer igual, quan va ser l'hora del "retiro" resulta que no li treien res, treballava no sé si una o dues hores cada dia per pagar-se el "retiro" i va plegar un treballador que li van tenir que tallar una cama i llavors clar, li havien de donar el "retiro" i resulta que treballava aquesta hora i mitja i no ho tenia apuntat, no sé com va passar, i el meu pare va fer anar a la meva mare a mirar-ho i quan va arribar allà la meva mare va preguntar: "Està apuntat?" "Sí, sí, paguen". Però hi havia tres maneres de pagar, el mínim, una mica més, lo normal i el màxim, i li pagaven el mínim.

El meu pare no s'enfadava mai, eh? I quan va se l'hora de cobrar se li va posar la sang, se'n va anar allà i es va enfadar, i com que va veure que tenia raó li va donar 500 pessetes cada mes, però les havia d'anar a buscar allà. Jo li vagi dir: "Vostè lo que té que fer és donar-li una llibreta i que li apuntin a la llibreta". "Que no, que m'han dit que hi vagi". I va anar, així com el seu pare no ho va fer, ell hi va anar, però cada vegada que hi anava els fills de l'amo l'insultaven i al final ho va deixar córrer que era lo que ells volien.

Jo que sempre he sigut "tonta", quan veig una cosa no en passo davant d'una altra, i per això he fallat moltes vegades, perquè jo el que hauria d'haver fet és anar allà i dir-li a aquell home: "Escolti, faci el favor de fer això". I ho pagues, eh? El meu marit va quedar en cadira de rodes per això mateix, perquè li va agafar una ambolia i el volia portar i no va voler, i l'endemà ja va ser massa tard. El vaig tenir vuit anys primer amb bastó i després en cadira de rodes. I no es pot anar així, l'experiència m'ha ensenyat que has de ser si no valent passar-te tu encara que et critiquin, perquè a vegades et poden criticar i a vegades val la pena. Però ara ja sóc massa gran, poca cosa més em passarà.

Sobre accidents laborals a les Sangoneres i a la fàbrica nova que treballava sa mare, li han explicat?

No sé lo que cobraven, devia ser molt poc perquè ja et dic, li diuen les Sangoneres per això. L'únic que sé és això de les dos pessetes.

I accidents sempre n'hi havia. Després n'hi havia tot un camí abans d'arribar allà que encara hi ha trosos que hi ha canyes, i en un tros que n'hi havien canyes una vegada que mon pare anava tard va trobar un que li va demanar foc a les cinc del matí, i el meu pare com que no fumava li va dir: "No en porto" i se'n va anar cap a dins, i resulta que a mida que anaven entrant demanava foc i els hi robava la cartera; o sigui, que antigament també hi havia coses d'aquestes.

I com s'organitzaven, si els dos treballaven què feien amb els fills, amb vostè i els seus germans? Per exemple, a la Tecla Sala hi havia com un servei d'escola bressol i els treballadors podien portar els fills.

No, a la fàbrica nova on va treballar la meva mare... quan tenies una criatura li donaves de mamar i llavors l'havies de portar la criatura allà a l'hora que tocava mamar i després te l'havies d'endur. I les deixaven sortir a l'entrada a donar de mamar i després tornaven a dins i te'n duïes la criatura.

Un cop al matí o...?

Home, la meva mare treballava fins les dues i mitja de la tarda, treballava a la tarda i plegava a dos quarts de deu de la nit. Llavors a la fàbrica donava un cop de mamar, perquè quan se n'anava a treballar li donava de mamar i no sé si era a les set o així llavors li portaven un altra vegada... Jo tinc una germana que té 15 anys menys que jo i me'n recordo que quan arribava la criatura tenia tanta gana que ens plorava a mon pare i a mi, i l'havien de donar menjar amb dos culleres, li donaven llet. Plorava perquè tenia gana i quan venia li dèiem: "Mam, aquesta criatura només plora!" I la meva mare deia: "Mira, veus? Ja ha callat" Li donava el pit. "Ah, però nosaltres no en tenim d'això!"

I quan tenia un fill quan temps plegava de treballar?

Desseguida, la meva mare no va plegar, va treballar fins les deu de la nit i aquella nit va tenir ma germana, li va venir un mes abans la criatura, però la meva mare feia molt poc "bulto". A la nit va tenir la criatura i sa germana que treballava amb ella l'endemà a la tarda va anar a dir: "Ma germana no ve perquè ha tingut una criatura". I no s'ho creien: "Escolti, on la portava?" Perquè no feia "bulto". I jo llavors com que ja tenia 15 anys vaig anar un any fora perquè com que no hi havia menjar vaig anar a casa uns parents a Amposta, que allà hi havia menjar, vaig anar a fer de minyona, eh? Encara gràcies que em van acollir, no vaig cobrar res, vaig fer de minyona i vaig estar un any, i quan vaig tornar és quan va tenir la meva mare la criatura, i molts veïns s'havien pensat que era meva, que jo m'havia anat i havia tingut la criatura... Poder va estar una setmana sense anar a treballar.

No passava ni el mes?

No, no, la que es trobava més malament que tenia el part més llarg... La meva mare el tenia avui i l'endemà ja anava a comprar, els tenia molt petits. Aquesta pesava un kilo i quart, el primer es va morir amb cinc kilos abans de néixer, però ella els tenia petits i sortien com res. Ja et dic, en temps de la guerra deien que els catalans de les pedres en fan pa, i és veritat, eh? Perquè vam viure només amb llenties i arròs, i encara el que podia menjar. Els que va agafar tuberculosi i van menjar menys van ser la gent que tenia més diners, la gent de més alta categoria són els que com que no estaven acostumats a espabilar-se són els que van patir més. Torrebaró era d'un home molt ric que va fer aquella torre per portar el seu fill que tenia tuberculosi. La torre no està acabada, no hi ha teulada, no la va poder acabar perquè es va morir el nano abans, i era una persona molt rica, perquè antigament que pogués fer-se una casa allà...

La meva mare plegava a les set i mitja de la tarda de treballar, jo l'anava a esperar i anàvem a acabar de comprar perquè no tenia ja diners i acabava de comprar lo que li faltava per la setmana o per l'endemà, anàvem justes, justes, eh? I ara tan aviat has recollit una mica t'ho prenen per un altre cantó, perquè ara tinc que pagar més d'un milió per la façana...

La gent s'ajudava a la fàbrica, els treballadors eren solidaris?

A tot arreu hi ha bo i dolent, lo que passa que hi ha més bo que dolent però el dolent es nota més, però sí, s'ajudaven.

Se'n recorda d'alguna anècdota?

Mira, antigament com que no hi havia "retiro" els dissabtes moltes que no arribaven a tenir res anaven a l'hora de cobrar quan sortien a demanar alguna cosa si els hi podien ajudar, hi ha que donaven hi ha que no, com a tot arreu.

I sindicats?

Algun n'hi havia però no sé. El besavi de la mare era bastant polític, i el meu avi va dir: "La política deixeu-la córrer perquè ni es deixa entendre, sempre van a favor d'ells". No estava en política ella.

I conflictes a la fàbrica amb els amos, tancaments...?

Una vegada a l'hora de cobrar va haver-hi un atracament i va ser una de dins que va dir a quina hora cobraven, i era un veí del carrer meu, ella també vivia al mateix carrer. A ella la van treure de la fàbrica i aquell noi el van portar a la presó i el van matar...

De la vida dins de la fàbrica, sortien junts els treballadors i treballadores, feien excursions...?

No, quan sortien anava cadascú a casa seva. La meva mare va haver-hi una temporada que passava una amiga d'ella de joveneta ja, la venia a buscar a casa i llavors se n'anaven a treballar juntes, és l'únic que feien, però no sé si algunes anaven juntes o què però la meva mare va anar una temporada bastant llarga amb aquesta noia.

Té idea de la procedència dels treballadors i treballadores d'aquestes fàbriques? Eren gent de l'Hospitalet o havien arribat d'altres llocs?

A la fàbrica nova que visquessin a l'Hospitalet hi havien la mare del meu marit, que vivia al carrer Santa Eulàlia 42, i quan venia la riera grossa tenien que passar per una mica de pontet. La riera estava partida un tros que feia una rampa i van posar-hi una mica de pont perquè quan passava l'aigua que plovia molt passaven per allà sobre. Però les que vivien a l'altra banda del pont de la via, a la nit havien d'agafar l'autobus només per tres parades perquè per allà atracaven. Hi havia que vivien a Sant Josep també i anaven en autobus, entre que pagaven poc i pagaven l'autobus a la nit... al migdia no, venien a peu però a la nit les atracaven sota el pont, que no hi havia pont llavors... hi havia un pas a nivell, allà s'havia suïcidat molta gent. L'última vegada que recordo venia el tren i un pare va agafar el seu de 14 anys (el nano plorant), i el va fer posar a la via i els va matar als dos. Allà hi va haver moltes morts.

De quin any estem parlant, dels anys 50?

Farà uns 52 anys que el van inaugurar la baixada aquella per passar pels costats, però abans es passava així, però quan van començar a fer els túnells aquells es quan la gent agafava l'autobus per passar aquells carrerons a dins, però primer passaven així, i així com ara fa baixada abans feia pujada i després anava baixant però menys, anava més recte i això ho van arreglar, van fer la baixada i la pujada. D'això me'n recordo perquè el dia que ho van inaugurar jo tenia la criatura acabada de néixer i no vaig poguer-hi anar.

Quan la seva mare va deixar de treballar a la fàbrica nova quina edat tenia? Va ser quan es va jubilar?

Sí, tenia 60 anys.

Ella es va jubilar però la fàbrica continuava, no va tancar.

Sí, va continuar bastant temps encara. Ella es va jubilar als 60 i va morir als 90, feia un mes que els havia fet.

I va tenir la seva pensió?

Sí, abans no era tan alta, les pensions aquestes quan més anys fa que la cobres et queda petita, perquè cada vegada que la cobres vas endarrerida. A la pensió baixa et donen més diners que a la pensió baixa però a sobre lo que cobres, a lo millor a tu et donen mil pessetes i

als altres els hi surt dos o tres mil i després l'any següent torna sobre aquelles pessetes, es va allargant i l'altra va quedant endarrerida. El meu pare va cobrar molt poc, cobrava menys que la meva mare... i va cobrar de França també, el meu pare...

Tinc una amiga que va fer 72 o 73 i va treballar deu anys a França, i als 65 li vaig dir que s'ho arreglés i mira, li donen 300 euros al mes, perquè com que va tenir dos fills allà... I està contenta, però abans això no ho arreglaven aquí, i ara et demanen molts papers.

I la meva mare no ho va arreglar mai, el meu pare no li va deixar fer-ho, però va treballar dos anys només a França, no sé si hauria cobrat.

També va treballar a fàbriques?

Sí, a una fàbrica de teixits.

I va comentat alguna vegada si hi havia molta diferència entre treballar a França i treballar aquí?

Home, la gent allà era més sociable i més amable. El meu pare també estava més content i això que era un immigrant. Però per allò que diem que a tot arreu hi ha gent de totes maneres, va passar que van fer una vaga i li van dir: "Tu no vinguis a treballar, ja t'avisarem". Això els mateixos treballadors, i com que no l'avisaven va anar a veure què passava i li van dir: "Ja fa dies que treballem". I el van treure, i llavors no sé què va passar que els de dins mateixos li van dir a l'encarregat lo que hi havia passat i el van anar a buscar i li van dir: "Escolta, qui et va dir això?" "Fulano". Llavors van treure aquell i li van posar a ell un altre cop, el van tornar a admetre. El meu pare va aprendre moltes coses a França...

Moltes gràcies.